

DREPT CIVIL ȘI PROCESUAL CIVIL

REVIZUIREA – UN APEL CAMUFLAT SAU UN MIJLOC DE APĂRARE A DREPTURILOR ÎN PROCESUL CIVIL?

Cristina TROIANOVSCI,
absolvent INJ, candidat la
funcția de judecător

SUMAR

Revizuirea reprezintă acea cale extraordinară de atac care are ca obiect hotărâri irevocabile, înzestrate cu puterea de lucru judecat și poate fi exercitată numai în cazurile și condițiile expres stabilite prin lege. Este cale extraordinară de atac, de retractare, deoarece se adresează instanței care a soluționat pricina în fond, cerându-i să revină asupra hotărârii atacate. Retractarea unei hotărâri irevocabile poate produce efecte grave pentru părți și pentru stabilirea raporturilor juridice civile. De aceea, legea admite revizuirea doar în temeiurile strict determinate de lege. Pe de altă parte, însă, revizuirea constituie un remediu procesual important pentru înlăturarea acelor situații excepționale care au făcut ca o hotărâre judecătorească să fie viciată chiar în substanța sa. Cu toate acestea, revizuirea nu trebuie considerată un apel camuflat, iar simpla existență a două opinii diferite cu privire la aceeași chestiune nu este un temei de reexaminare. Temeiurile declarării revizuirii sunt prevăzute în mod limitativ în art. 449 CPC, aceasta constituind și o condiție de declarare a revizuirii. Admiterea revizuirii pentru alte temeiuri ar duce la încălcarea securității raportului juridic și, respectiv, la violarea art. 6 § 1 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale.

Cuvinte-cheie: revizuire, temei, termen, autoritatea lucrului judecat, principiul securității raportului juridic, apel camuflat.

În sistemul mecanismelor juridice orientate spre remedierea erorilor comise la înfăptuirea justiției un loc important îl ocupă căile de atac al hotărârilor judecătorești. Revizuirea reprezintă o cale extraordinară de atac, de retractare, care poate fi exercitată împotriva hotărâ-

THE REVIEW - AN APPEAL IN DISGUISE OR A MEANS OF DEFENSE IN THE CIVIL PROCEDURE?

SUMMARY

Review represents the extraordinary appeal, which concerns the final judgment, endowed with res judicata and may be exercised only in cases and conditions expressly established by law. The revision is a way of retraction, because it addresses to the court that resolved the case, asking him to reconsider the decision under appeal. Retraction of a final judgment may cause serious effects on the parties and the civil legal rapports. Therefore, the law admits the revision only in cases strictly defined by law. On the other hand, the review is an important procedural remedy to remove those exceptional circumstances that caused a decision to be vitiated in substance. However, the review should not be considered an appeal in disguise, and the existence of two different views on the same matter is not a ground for re-examination. Grounds for revision are provided exhaustively in art. 449 CPC. Admission to review for other ground would breach legal certainty, and consequently the violation of Article 6 § 1 of the Convention.

Key words: the review, ground, terms, res judicata, principle of the finality of judgments, appel in disguise.

rilor instanțelor judecătorești, în cazurile și în condițiile expres stabilite de lege. Esența revizuirii presupune redeschiderea procedurii judiciare asupra unei cauze civile care a fost soluționată printr-un act judecătoresc irevocabil. În cazul revizuirii, nu se pune problema realizării unui control judiciar, ci a unei noi judecăți, pe temeiul unor elemente care nu au format obiectul cauzei finalizate. Codul de procedură civilă (CPC) al Republicii Moldova [1] reglementează procedura de examinare a cererilor de revizuire, astfel încât, instanța care efectuează revizuirea urmează să examineze două aspecte: admisibilitatea cererii de revizuire și analiza pe fond a cauzei. Cu privire la admisibilitatea cererii de revizuire, legiuitorul a prevăzut în mod expres condițiile pe

care trebuie să le îndeplinească persoana interesată, și anume: invocarea unui temei expres prevăzut de legea procesuală și respectarea termenului procedural în care poate fi solicitată revizuirea.

Revizuirea reprezintă o cale de retractare, deoarece se adresează aceleiași instanțe care a soluționat pricina în fond, cerându-i să revină asupra hotărârii atacate în baza noilor împrejurări invocate, care, de regulă, s-au ivit ulterior pronunțării hotărârii. Aceasta oferă posibilitatea retractării unei hotărâri judecătorești irevocabile care se vădește a fi greșită în raport cu unele împrejurări de fapt survenite după pronunțarea acesteia. Retractarea unei hotărâri irevocabile produce efecte grave pentru părți și pentru stabilirea raporturilor juridice civile. De aceea, legea admite revizuirea numai în cazurile strict determinate de lege. Pe de altă parte, însă, revizuirea constituie un remediu procesual important pentru înlăturarea acelor situații excepționale care au făcut ca o hotărâre judecătorească să fie viciată chiar în substanța sa.

Codul de procedură civilă prevede posibilitatea desființării hotărârilor și deciziilor irevocabile ale tuturor instanțelor judecătorești prin intermediul revizurii. Procedura de revizuire prevăzută de art. 449-453 CPC servește scopul înlăturării lacunelor și omisiunilor justiției care urmează a fi aplicate într-o manieră compatibilă cu prevederile art. 6 § 1 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale [2]. În jurisprudența CtEDO, Curtea a reiterat că dreptul la o instanță, garantat de articolul 6 § 1 al Convenției, presupune respectarea principiului preeminenței dreptului. Unul din aspectele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care cere ca, atunci când instanțele judecătorești dau o apreciere finală unei chestiuni, constatarea lor să nu mai poată fi pusă în discuție. Acest principiu cere ca nici o parte să nu aibă dreptul să solicite revizuirea unei hotărâri irevocabile și obligatorii doar cu scopul de a obține o reexaminare și o nouă determinare a cauzei. Revizuirea nu trebuie considerată un apel camuflat, iar simpla existență a două opinii diferite cu privire la aceeași chestiune nu este un temei de reexaminare. O derogare de la acest principiu este justificată doar atunci când este necesară, datorită unor circumstanțe esențiale și convingătoare[3]. Conturat astfel, principiul securității juridice presupune ca statul să depună diligență pentru a putea fi identificate procedurile judiciare conexe și să interzică redeschiderea unor noi proceduri judiciare referitoare la aceeași problemă.

O hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă se bucură de autoritatea lucrului judecat, astfel încât un litigiu soluționat nu mai poate, de principiu, să formeze obiectul unui nou proces, cu același obiect, aceeași cauză și între aceleași părți. Problema esențială în

reglementarea corectă a căilor de atac extraordinare constă în găsirea unor „ipoteze de mijloc”, care să împace, pe de o parte, principiul autorității de lucru judecat și, pe de altă parte, necesitatea pronunțării unei hotărâri judecătorești legale și întemeiate. Așadar, este necesară identificarea unor ipoteze mediane care să asigure respectarea dreptului la un proces echitabil și a principiului securității raporturilor juridice[4]. Revizuirea reprezintă acea cale extraordinară de atac care are ca obiect hotărâri irevocabile, înzestrate cu puterea de lucru judecat și poate fi exercitată numai în cazurile limitativ prevăzute de lege. Revizuirea nu este suspensivă de executare, trăsătură care derivă din natura extraordinară a acesteia. Cu toate acestea, CPC prevede că instanța poate suspenda executarea hotărârii a cărei revizuire se cere, sub condiția depunerii unei cauțiuni, în condițiile art. 435 CPC. De aceea, o putem califica condiționat suspensivă de executare.

Doctrina consideră că o particularitate importantă a revizurii constă în faptul că retractarea unei hotărâri se poate obține numai pentru greșeli involuntare, săvârșite de instanță în raport cu starea de fapt reținută în hotărâre, fie în raport cu materialul existent la data pronunțării, fie în raport cu unele împrejurări ulterioare. Aceeași doctrină remarcă, totuși, că ideea enunțată este doar una de principiu. Sublinierea este deosebit de importantă și poate fi pusă în evidență și pentru existența unor motive de revizuire ce nu înlătură neglijența sau reaua-credință a judecătorului. Așa este în cazul temeiului de revizuire prin care se constată prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni de către judecător, în legătură cu pricina care se judecă. Aceeași situație apare în cazul în care instanța a dispus cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces. Majoritatea temeiurilor de revizuire se întemeiază pe împrejurări survenite ulterior pronunțării hotărârii sau pe împrejurări necunoscute de instanță la data judecării cauzei. De aceea, și în doctrina occidentală s-a remarcat că revizuirea se întemeiază pe împrejurări de natură a „ruina credibilitatea probeilor” administrate sau pe „mijloace necinstite” folosite de partea câștigătoare, respectiv pe cauze ce au determinat „o eroare involuntară a judecătorului asupra chestiunilor de fapt”. Totuși, astfel cum s-a relatat mai sus, în legislația noastră principiul enunțat nu poate fi absolutizat [5].

Temeiurile declarării revizurii sunt prevăzute în mod limitativ în art. 449 CPC, aceasta constituind și o condiție de declarare a revizurii. Temeiurile de revizuire sunt stipulate în mod obiectiv și exhaustiv, astfel încât nici o parte să nu aibă dreptul să solicite revizuirea unei hotărâri irevocabile și obligatorii doar cu scopul de a obține o reexaminare și o nouă determinare a cauzei. Instanțele care se pronunță asupra revizurii trebuie să-și exercite competența pentru a corecta erorile

judiciare, omisiunile justiției și să asigure respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, dar nu pentru a efectua o nouă examinare. Declararea revizuirii pentru alte temeuri decât cele prevăzute la art. 449 CPC duce la respingerea cererii de revizuire, ca fiind inadmisibilă.

O privire generală asupra temeiurilor de revizuire relevă caracterul eterogen al acestora. Într-adevăr, unele din aceste temeuri sunt specifice revizuirii, în sensul că ele vizează împrejurări noi, survenite după pronunțarea hotărârii, și în raport cu care starea de fapt reținută de instanță nu mai corespunde realității. Așa este cazul descoperirii unor circumstanțe sau fapte esențiale ale pricinii, care nu au fost cunoscute și nu puteau fi cunoscute revizuentului în timpul judecării pricinii, sau constatarea prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni în legătură cu pricina care se judecă. Alte motive de revizuire sunt determinate de nerespectarea principiului disponibilității procesuale, de exemplu – în cazul emiterii unor hotărâri cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces, or încălcarea de către instanțele naționale a prevederilor CEDO, în cazul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului sau Guvernul R. Moldova a inițiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva R. Moldova, fie Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, sau Guvernul R. Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională.

Art. 449 lit. a) CPC – constatarea comiterii unei infracțiuni în legătură cu pricina care se judecă prin sentință penală irevocabilă.

Acest temei cuprinde două ipoteze distincte, care se cuvin a fi tratate ca atare. Prima ipoteză vizează atunci când un judecător, grefierul, martorul, expertul, traducătorul sau unul dintre participanții la proces, care au luat parte la judecarea unei pricinii civile, au fost condamnați printr-o sentință penală irevocabilă pentru infracțiune în legătură cu judecarea pricinii civile, anterior examinate [6]. Acest temei de revizuire se întemeiază pe vicierea gravă a procesului de stabilire a adevărului ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni în legătură cu pricina. Revizuirea poate fi exercitată doar dacă sunt întrunite cumulativ trei condiții prevăzute de lege.

Prima condiție vizează existența unei sentințe de condamnare pentru comiterea unei infracțiuni.

A doua condiție stabilește ca sentința de condamnare să fi rămas irevocabilă. Soluția legii este obligatorie, or, atâta timp cât sentința de condamnare nu a rămas definitivă, făptuitorul se bucură în continuare de prezumția de nevinovăție. De aceea, în mod firesc,

o asemenea hotărâre nu poate constitui temei al unei cereri de revizuire.

A treia condiție implică existența unei sentințe de condamnare privind comiterea unei infracțiuni în legătură cu pricina care se judecă. Legea are în vedere orice infracțiune prevăzută de Codul penal al R. Moldova [6], în legătură cu soluționarea cauzei a cărei hotărâri a fost pronunțată, precum: falsul în acte publice (art. 332 Cod penal), declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă (art. 312 Cod penal), coruperea pasivă (art. 324 Cod penal). Această cerință este îndeplinită doar atunci când subiectul „a luat parte la judecată”.

Condamnarea irevocabilă a participanților la proces nu implică automat admisibilitatea revizuirii, ci trebuie să se stabilească dacă prin fapta săvârșită a fost sau nu influențată soluția pronunțată.

Cu toate acestea, textul legii nu acoperă în mod expres situația în care punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale este împiedicată și nu se poate obține o condamnare printr-o sentință irevocabilă, cum ar fi:

1. Circumstanțele care exclud urmărirea penală, conform art. 275 Cod de Procedură Penală [7]: pct. 4 – a intervenit termenul de prescripție sau amnistia, pct. 5 – a intervenit decesul făptuitorului cu excepția reabilitării, pct. 9 – există alte circumstanțe prevăzute de lege care condiționează excluderea sau, după caz, exclud urmărirea penală.
2. Situațiile prevăzute de Codul penal: art. 53 *Liberarea de răspunderea penală*, art. 54 *Liberarea de răspundere penală a minorilor*, art. 57 *Liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă*, art. 58 *Liberarea de răspundere penală în legătură cu schimbarea situației*, art. 59 *Liberarea condiționată de răspundere penală*, art. 60 *Prescripția tragerii la răspundere penală*, art. 107 *Amnistia*[8].

Problema în acest caz este dacă partea interesată mai poate beneficia de calea extraordinară de atac, ca revizuirea. Într-o primă opinie, pornindu-se de la interpretarea literală a textului, s-a considerat că revizuirea este inadmisibilă. Însă, art. 449 lit. a) CPC trebuie interpretat nu *ad literam*, ci în spiritul său. Răspunsul pozitiv al problemei a prevalat în doctrină, fiind motivat de faptul că, dacă s-ar admite soluția contrară, „ar însemna că erorile judiciare, a căror înlăturare se urmărește, vor persista, deși ar exista posibilitatea îndreptării lor”. Ceea ce prezintă interes în civil nu este tragerea la răspunderea penală a celui ce a săvârșit fapta prevăzută de legea penală, ci faptul că hotărârea se bazează pe un material probator care nu corespunde realității ori că însuși cel care a pronunțat hotărârea nu a dat dovadă de corectitudine și imparțialitate [9].

O altă întrebare cu privire la revizuirea unei hotărâri judecătorești irevocabile ține de situația prezentării în instanța de revizuire numai a actelor de pornire a ur-

măririi penale sau de trimitere în judecată în privința unuia dintre participanții la proces sau unuia dintre judecători, care se bănuiește sau se învinuiește că a comis o infracțiune în legătura cu judecarea pricinii. Actele menționate nu pot fi primite ca probă în cererea de revizuire pentru constatarea circumstanțelor prevăzute de art. 449 lit. a) CPC.

A doua ipoteză a art. 449 lit. a) CPC vizează situația în care hotărârea ce se atacă pe calea revizuirii s-a bazat pe un înscris declarat fals în cursul sau în urma judecării. Pentru a se admite revizuirea unei hotărâri bazată pe acest temei, legiuitorul cere, în principiu, ca dovada să fie preexistentă, adică să nu fie făcută în cursul judecării cererii de revizuire. *In concreto*, se cere dovedirea acestora prin sentință penală irevocabilă, ceea ce presupune existența în prealabil a unui proces penal (cu respectarea tuturor particularităților și garanțiilor oferite de legea procesual penală), prin care s-a constatat săvârșirea infracțiunii legate de pricină, a cărei hotărâre se cere a fi retractată, cum ar fi: pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii (art. 307 Cod penal), falsificarea probelor (art. 310 Cod penal) [10]. Justificarea acestei dispoziții legale constă în faptul că hotărârea și-a pierdut temeiul material, întrucât conținutul înscrisului în baza căruia s-a pronunțat hotărârea nu corespunde realității. Rezultă, deci, că, pentru a se putea folosi revizuirea, este nevoie ca înscrisul respectiv să fi fost determinant pentru soluția la care s-a oprit instanța. Așadar, în cazul înscrisului declarat fals, cererea de revizuire este în principiu admisibilă, dar instanța, sesizată cu o astfel de cerere, o va admite sau nu, după cum înscrisul respectiv a influențat sau nu hotărârea atacată.

Prin încheierea Judecătoriei Basarabeasca din 22 noiembrie 2012, a fost respinsă cererea de revizuire intentată în temeiul art. 449 lit. a) CPC. La judecarea pricinii s-a constatat că revizuentul a depus acțiune de revizuirea hotărârii Judecătoriei Basarabeasca în temeiul art. 449 lit. a) CPC, invocând că instanța de judecată a admis cererea de chemare în judecată intentată de revizuent și a desfăcut căsătoria între revizuent și intimat, însă, conform raportului de expertiză, s-a stabilit că semnătură plasată sub textul din cererea de chemare în judecată și din procesul verbal al ședinței nu aparține revizuentului, fiind executată de către o altă persoană prin imitarea semnăturii acestuia. Potrivit ordonanței procurorului, s-a dispus suspendarea urmăririi penale pe cauza penală, din motiv că nu este identificată persoana care poate fi pusă sub învinuire. Instanța de judecată a respins cererea de revizuire, argumentând că, reieșind din circumstanțele cauzei, lipsește temeiul prevăzut de art. 449 lit. a) CPC, deoarece nu există vreo careva sentință penală irevocabilă care să fi constat că unul din participanții la proces a comis o infracțiune în legătură cu judecarea pricinii [11].

Prin Încheierea Curții de apel Bălți din 16 aprilie 2013, a fost respinsă cererea de revizuire depusă în temeiul art. 449 lit. a) CPC. La judecarea pricinii s-a constatat că revizuentul a depus acțiunea de revizuirea hotărârii prin care a fost respinsă contestarea actului administrativ privind anularea parțială a dispoziției cu privire la vânzarea terenului aferent. Ca temei de revizuire, revizuentul a invocat art. 449 lit. a) CPC, și anume că Procuratura a constatat faptul falsificării actelor publice, în urma cărora intimatul a procurat terenul aferent din domeniul public, însă, prin ordonanța, s-a refuzat începerea urmăririi penale, din motivul expirării termenului de prescripție de atragerea la răspundere penală. Instanța de judecată a respins cererea de revizuire, argumentând că nu poate fi reținut temeiul invocat de revizuent, precum că ordonanța procurorului de refuz în începerea urmăririi penale în legătură cu expirarea termenului de prescripție este egală cu sentința irevocabilă, deoarece, în cazul temeiului invocat la art. 449 lit. a) CPC, este importantă doar existența unei sentințe penale irevocabilă privind comiterea unei infracțiuni [12].

Considerăm că în prima speță instanța corect a respins cererea de revizuire, respectând principiul prezumției nevinovăției făptuitorului, în lipsa unei sentințe definitive, pe când în a doua speță instanța de judecată urma să admită cererea de revizuire, or încetarea procesului penal în legătură cu expirarea termenului de prescripție presupune liberarea persoanei de răspundere penală pe temei de nereabilitare, dacă legea împiedică continuarea urmăririi penale.

Art. 449 lit. b) CPC – descoperirea unor circumstanțe sau fapte esențiale ale pricinii care nu au fost și nu au putut fi cunoscute revizuentului, dacă acesta dovedește că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanțele și faptele esențiale în timpul judecării anterioare a pricinii.

Descoperirea de circumstanțe noi sau fapte esențiale ale pricinii, necunoscute instanței cu ocazia judecării cauzei, constituie cel mai tipic caz de revizuire. Art. 449 lit. b) CPC vorbește despre circumstanțe (fapte) necunoscute anterior petiționarului, dar, întrucât examinarea fondului cauzei prezumă că instanța a constatat și elucidat pe deplin toate circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinii, este evident că o condiție esențială pentru admiterea revizuirii este că și instanței nu i-au fost și nu au putut să-i fie cunoscute aceste circumstanțe (fapte). Pentru motivul dat de revizuire este esențial ca revizuentul să probeze că nu a știut anterior pronunțării hotărârii a cărei revizuire se cere despre aceste circumstanțe sau fapte și că nu a avut posibilitatea de a le cunoaște, în caz contrar ele nu pot servi ca temei de revizuire. Mai mult, revizuentul

trebuie să demonstreze că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanțele și faptele esențiale în timpul judecării anterioare a pricinii.

Astfel, o condiție esențială de redeschidere a procesului pe acest temei este ca circumstanțele (faptele) să fi existat obiectiv până la data pronunțării hotărârii, ele urmând a fi diferențiate de faptele noi apărute după pronunțarea hotărârii. Faptele noi apărute după adoptarea hotărârii pot servi temei de adresare cu o nouă acțiune în judecată, dar nu ca temei de revizuire.

Circumstanțele sau faptele prezentate ca temei de revizuire trebuie să influențeze esențial soluția dată inițial de instanță, în sensul că nu orice circumstanțe sau fapte necunoscute anterior pot servi temei de revizuire, ci doar atunci când ele sunt determinante pentru judecarea justă a cauzei, or, aceste noi circumstanțe conduc după sine la apariția, modificarea sau încetarea raporturilor juridice dintre părțile în litigiu și, deci, sunt determinante pentru judecarea justă a cauzei.

În același timp, revizuentul trebuie să probeze că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanțele și faptele esențiale în timpul judecării anterioare a pricinii. Or, lipsa acestui suport probatoriu, ca element obligator al temeiului prevăzut la art. 449 lit. b) CPC, decade sau lipsește revizuentul de posibilitatea invocării unui atare temei[13].

Faptele, ca mijloc a probării circumstanțelor, vor constitui în conformitate cu art. 117 alin. (2) CPC: explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea pricinii, depozițiile martorilor, înregistrări audio-video, concluziile experților. Însă la probarea circumstanțelor conform art. 449 lit. b) CPC trebuie de avut în vedere și instituția admisibilității probelor în procesul civil. Astfel, conform art. 122 alin (1) CPC, circumstanțele care, conform legii, trebuie confirmate prin anumite mijloace de probațiune, nu pot fi dovedite cu nici un fel de alte mijloace probante[14]. Dacă circumstanțele au fost invocate de părți și analizate cu prilejul judecării în fond a cauzei, iar instanța le-a găsit neconcludente, ele nu pot servi temei pentru exercitarea unei cereri de revizuire. Astfel, spre exemplu, în situația când o parte probează un fapt printr-un înscris, care va fi respins de instanța de judecată ca fiind inadmisibil conform art. 122 CPC, iar mai apoi, după ce hotărârea judecătorească devine irevocabilă, partea interesată descoperă un alt mijloc de probă – care confirmă același fapt, nu va constitui un temei de admitere a revizuirii conform art. 449 lit. b) CPC.

Urmează de precizat că, întrucât circumstanțele care vor servi drept temei al revizuirii hotărârilor judecătorești irevocabile conform art. 449 lit. b) CPC vor fi noi, și probele prin care se vor confirma acestea vor fi noi. Respectiv, în cazul situațiilor când au devenit cu-

noscute unele circumstanțe sau fapte esențiale ale pricinii care nu au fost și nu au putut fi cunoscute anterior revizuentului, prezentarea noilor probe nu este interzisă. Or, nu poate fi admisă anularea unei hotărâri judecătorești irevocabilă numai pe baza afirmării descoperirii unor noi circumstanțe.

Analizând practica Curții Supreme de Justiție, stabilim că, deși art. 449 lit. b) CPC este cel mai indicat temei la depunerea cererilor de revizuire, totuși argumentele invocate de revizuenți nu se încadrează în baza acestuia, fiind indicat declarativ și nu se prezintă probe în susținerea cererii de revizuire, așa cum prevede art. 451 alin. (1) CPC.

De exemplu, în decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al CSM din 17 decembrie 2014, Curtea a indicat că revizuentul a invocat temeiul prevăzut la art. 449 lit. b) CPC, motivând că decizia supusă revizuirii contravine atât practicii existente, cât și principiului unificării practicii judiciare, or, Curtea Supremă de Justiție este obligată la caz prin lege să desfășoare o jurisprudență unitară, și nu să facă o jurisprudență contrară cazurilor de aplicare analogică a legislației. Curtea a remarcat că motivele expuse în cererea de revizuire nu prezintă circumstanțe sau fapte esențiale ale pricinii care nu au fost și nu au putut fi cunoscute revizuentului, și care ar putea obține anularea unei hotărâri judecătorești irevocabile. Dezacordul revizuyentei cu soluțiile instanței de apel, precum și ale instanței de recurs, prin relatarea situației în viziunea revizuentului, nu este motiv de revizuire prevăzut de art. 449 lit. b) CPC. La fel, Curtea a invocat că în cadrul revizuirii nu se verifică legalitatea și temeinicia hotărârii adoptate, ci temeiurile strict prevăzute de lege, în baza cărora are loc redeschiderea procesului, iar aceste temeiuri trebuie să fie obiective, reale și legale[15].

Prin Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, din 12 iunie 2014, a fost admisă cererea de revizuire în temeiul art. 449 lit. b) CPC. La judecarea pricinii s-a constatat că revizuenta a depus cerere de revizuirea deciziei Curții de Apel din 13.06.2013, prin care acțiunea reclamantului a fost admisă, s-a obligat pârâta de a respecta graficul de întrevădea reclamantului cu fiul minor. Ca temei de revizuire, revizuenta a invocat art. 449 lit. b) CPC, și anume că, prin hotărârea Judecătoriei Ciocana, din 03.06.2013, menținută prin decizia Curții de Apel Chișinău din 05.02.2014, s-a recunoscut că intimatul nu este tatăl firesc al copilului minor. În circumstanțele enunțate, Colegiul a ajuns la concluzia de a admite cererea de revizuire, în baza art. 449 lit. b) CPC, și anume în baza circumstanțelor necunoscute anterior revizuyentei, care influențează esențial soluția dată inițial de instanță[16].

Art. 449 lit. c) CPC – emiterea de către instanța de judecată a unei hotărâri cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces.

În conformitate cu art. 183 alin. (2) CPC, una din sarcinile judecătorului la faza de pregătire a pricinii pentru dezbaterile judiciare constă în stabilirea componenței participanților și implicare în proces a altor persoane. La rândul său, potrivit art. 185 alin. (1) CPC, la pregătirea pricinii pentru dezbaterile judiciare, judecătorul soluționează problema intervenirii în proces a co-reclamantilor, co-pârâților și intervenienților. Coparticipanții obligatorii vor fi identificați de către instanța de judecată și înștiințați din oficiu despre posibilitatea de a interveni în proces. Înștiințarea sau admiterea coparticipanților obligatorii și intervenienților principali o va dispune instanța de judecată până la închiderea dezbaterilor judiciare sau chiar ca efect al reluării dezbaterilor după întreruperea deliberării. Intervenienții accesorii sunt unici subiecți procesuali care pot fi atrași în proces, din oficiu de către instanța de judecată, până la închiderea dezbaterilor judiciare, și nu doar înștiințați despre posibilitatea intervenirii în proces.

Cu toate că legea reglementează expres procedura intervenirii participanților în proces, în practică apar situații când se eludează sau se omite neintenționat atragerea tuturor persoanelor drepturile cărora ar putea fi afectate prin hotărârea pronunțată. În cazul art. 449 lit. c) CPC, instanța de judecată urmează să constate dacă persoana care nu este implicată în proces este subiect al raportului material litigios. În acest sens, urmează a fi prezentate probe pertinente și concludente, iar instanța urmează să constate dacă, prin hotărârea supusă revizuirii, persoanei implicate în proces i-au fost încălcate aceste drepturi.

Prin încheierea Colegiului civil al Curții de apel Chișinău din 02 decembrie 2013, a fost admisă cererea de revizuire declarată de revizuent împotriva hotărârii Judecătoriei Centru din 26.09.2006 și a deciziei Curții de apel Chișinău, din 19.02.2008. În motivarea cererii de revizuire, ultimul a invocat art. 449 lit. c) CPC, argumentând că, prin hotărârea Judecătoriei Centru din 26.09.2006, s-a declarat nul, în fond – emis contrar prevederilor legii, refuzul Primăriei or. Codru, mun. Chișinău, de a vinde reclamantului terenul aferent construcției private amplasate în mun. Chișinău și s-a obligat primăria or. Codru, mun. Chișinău, să adopte decizia privind încheierea contractului de vânzare-cumpărare a terenului aferent construcției, cu înstrăinarea ulterioară reclamantului. În argumentarea cererii de revizuire, revizuentul a indicat că sunt lezate drepturile acestuia, deoarece nu a fost implicat în proces, însă terenul care constituie obiectul litigiului se află în gestiunea sa, în baza Titlului de autentificare a dreptului deținătorului de teren din 06.01.2006. Colegiul civil a conchis că cererea de revizuire urmează a fi admisă în temeiul art.

449 lit. c) CPC, or, instanța de fond nu a antrenat în procesul judiciar revizuentul, astfel fiind lezate substanțial drepturile acestuia[17].

Prin încheierea Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 22 ianuarie 2014, a fost admisă cererea de revizuire împotriva încheierii Curții de Apel Chișinău din 25.06.2013, în temeiul prevăzut de art. 449 lit. c) CPC. Revizuentul a indicat că, prin hotărârea Judecătoriei Centru, s-a dispus desfacerea căsătoriei încheiate între el și intimată. Prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 25.06.2013, s-a admis retragerea apelului declarat de revizuent, iar procedura de apel s-a încetat. La data 12.11.2013, revizuentul a depus cerere de revizuire în temeiul prevăzut de art. 449 lit c) CPC, invocând că desfacerea căsătoriei a avut loc în lipsa lui, astfel fiind lipsit să-și expună poziția cu privire la menținerea familiei. Colegiul civil a admis cererea de revizuire, motivând că examinarea cauzei a avut loc în lipsa revizuentului, fiind încălcate drepturile și interesele acestuia. Deoarece revizuentul a avut calitate de pârât în proces, considerăm că eronat a fost aplicat art. 449 lit. c) CPC, or, lipsa pârâtului de la examinarea cauzei nu constituie temei de admitere a cererii de revizuire, încălcându-se astfel principiul securității raportului juridic. Mai mult ca atât, prin încheierea Curții de apel Chișinău din 25.06.2013, s-a admis retragerea apelului declarat de revizuent, iar la data de 12.11.2013, ultimul a depus cerere de revizuire, astfel fiind omis termenul de 3 luni[18].

Art. 449 lit. e) CPC – s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere.

Art. 449 lit. e) din Codul de procedură civilă prevede că revizuirea unui act judecătoresc poate fi solicitat doar dacă s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere. La baza revizuirii unei hotărâri judecătorești urmează a fi puse doar acte de dispoziție irevocabile. Anularea sau modificarea hotărârii unui alt organ nu poate servi drept temei de revizuire a unei hotărâri judecătorești. Or, actul unei autorități non-judiciare, care nu are caracter definitiv, nu poate determina modificarea unei hotărâri judecătorești definitive și irevocabile, fapt care poate implica încălcarea securității raporturilor juridice.

Amintesc că, în redacția Legii Republicii Moldova nr. 155 din 5 iulie 2012, acest temei de declarare a revizuirii a fost restrâns, din conținutul situației de drept au fost excluse circumstanțele ce vizează: anularea sau modificare hotărârilor ori deciziilor altor autorități ne-judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere. Până la modificările operate prin Legea nr. 155 din 5 iulie

2012, redacția literei e) a art. 449 din CPC permitea revizuirea unei hotărâri judecătorești și în cazul în care s-a anulat sau s-a modificat actul unui organ care a servit drept temei pentru emiterea hotărârii a cărei revizuire se cere.

În Hotărârea Curții Constituționale nr.4 din 01.03.2016 privind excepția de neconstituționalitate a punctului 118 al Art. I din Legea nr.155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, Curtea a motivat că, în redacția inițială, art. 449 lit. e) CPC era expus într-o formulă defectuoasă sub aspectul securității juridice, permițând desființarea unor hotărâri judecătorești definitive și irevocabile, prin cale extraordinară de atac, dacă „hotărârea sau decizia” unui organ non-judiciar se modifica din anumite considerente. Textul care a fost exclus, și anume „s-a anulat ori s-a modificat hotărârea ori decizia unui alt organ”, nu corespundea criteriilor de claritate și previzibilitate a legii. Prin modul de redactare, acesta nu avea capacitatea de a exprima pentru instanțele judecătorești care acte și ale căror autorități urmau să determine revizuirea hotărârilor judiciare [19].

La rândul său, temeiul prevăzut de art. 449 lit. e) CPC vizează două ipoteze: situația când s-a anulat ori când s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere.

Dacă se invocă temeiul specificat la art. 449 lit. e) CPC – anularea sau modificarea hotărârii, sentinței sau deciziei instanței judecătorești care au servit temei pentru emiterea hotărârii a cărei revizuire se cere, este important ca actul de dispoziție în cauză să devină irevocabil și ca acest act să fi stat la baza emiterii hotărârii supuse revizuirii. Nu este suficient ca aceste acte judecătorești, care au fost anulate, să fie prezente pur și simplu în dosar, ci să se regăsească în motivarea acestuia sau să fi fost luate în considerare de instanța de judecată în temeiul art. 123 alin. (2) CPC, care prevede că faptele stabilite printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă într-o pricină civilă soluționată anterior în instanța de drept comun sau în instanță specializată sunt obligatorii pentru instanța care judecă pricina și nu se cer a fi dovedite din nou și nici nu pot fi contestate la judecarea unei alte pricini civile la care participă aceleași persoane. Sentința pronunțată de instanța judecătorească într-o cauză penală și hotărârea organului de urmărire penală privind încetarea urmăririi penale, rămase irevocabile, sunt obligatorii pentru instanța chemată să se pronunțe asupra efectelor juridice civile ale actelor persoanei împotriva căreia s-a pronunțat sentința sau hotărârea numai dacă aceste acte au avut loc și numai în măsura în care au fost săvârșite de persoana în cauză.

Justificarea acestui temei constă în faptul că au in-

tervenit modificări în materialul probator pe care s-a sprijinit instanța la pronunțarea hotărârii. Simplul fapt că cineva o anexat o hotărâre judecătorească, fie ea și irevocabilă, nu înseamnă neapărat că instanța a ținut cont de ea atunci când a pronunțat o hotărâre judecătorească nemotivată devenită irevocabilă prin neatacare. În asemenea cazuri, respectivul temei de revizuire devine inoperabil și va constitui o ingerință asupra securității raportului juridic. Instanța competentă va trebui să respingă o astfel de cerere de revizuire, ca inadmisibilă [20].

Art. 449 lit. e¹) CPC – s-a aplicat o lege declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională și la judecarea cauzei a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, iar instanța de judecată sau Curtea Supremă de Justiție a respins cererea privind sesizarea Curții Constituționale sau din hotărârea Curții Constituționale rezultă că prin aceasta s-a încălcat un drept garantat de Constituție sau de tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului.

Constituția Republicii Moldova este Legea Supremă. Conform art. 7 din Constituție, nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică. Art. 2 alin. (2) CPC prevede că, în caz de coliziune între normele Codului și prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituției.

Anterior, prin Legea nr. 29 din 6 martie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative a fost exclus temeiul de revizuire prevăzut la lit. f) a art. 449 din CPC. Respectivul temei prevedea posibilitatea declarării revizuirii în cazul în care „a fost aplicată o lege declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională”.

Prin hotărârea Curții Constituționale nr.16 din 25.06.2013 a fost verificată constituționalitatea pct.16 din Legea nr. 29 din 6 martie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative prin care a fost exclus temeiul de revizuire prevăzut la lit. f) art. 449 CPC. În hotărârea în cauză, Curtea a reținut că excluderea, prin Legea nr. 29 din 6 martie 2012, a temeiului cuprins la art. 449 lit. f) din CPC lipsește persoanele de un remediu intern efectiv al apărării drepturilor lor și constituie o limitare nepermisă a mijloacelor procedurale care asigură dreptul persoanelor la o satisfacție efectivă.

Temeiul de revizuire prevăzut la art. 449 lit e¹) CPC stabilește două ipoteze.

Prima ipoteză vizează cazul când a fost aplicată o lege declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională și la judecarea cauzei a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, iar instanța de judecată sau Curtea Supremă de Justiție a respins cererea privind sesizarea Curții Constituționale. În baza acestui temei,

revizuirea poate fi exercitată doar dacă sunt întrunite cumulativ două condiții. Prima condiție constă în declararea de către Curtea Constituțională a neconstituționalității legii care a fost aplicată la soluționarea pricinii, iar a doua condiție presupune că la judecarea cauzei a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, iar instanța de judecată sau Curtea Supremă de Justiție a respins cererea privind sesizarea Curții Constituționale.

A doua ipoteză a acestui temei de revizuire apare atunci când din hotărârea Curții Constituționale rezultă că în actul normativ declarat neconstituțional și care a fost aplicat la emiterea hotărârii judecătorești irevocabile s-a încălcat un drept garantat de Constituție sau de tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului.

Conform art.135 alin. (1) lit. g) din Constituție, Curtea Constituțională rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate. Instituția ridicării excepției de neconstituționalitate oferă instanțelor posibilitatea soluționării situațiilor în care, în cadrul judecării unei cauze, părțile, sau judecătorul, se confruntă cu o incertitudine în privința constituționalității normelor ce urmează a fi aplicate. Procedura privind ridicarea excepției de neconstituționalitate este reglementată de art. 12¹ CPC, potrivit căruia, dacă în procesul judecării pricinii se constată că norma de drept ce urmează a fi aplicată, sau care a fost deja aplicată, vine în contradicție cu prevederile Constituției, instanța de judecată ridică excepția de neconstituționalitate și o transmite Curții Supreme de Justiție, care sesizează Curtea Constituțională.

Excepția de neconstituționalitate este o procedură de exercitare a controlului constituționalității, care poate fi ridicată numai de către instanța de judecată sau cu acordul ei, în cazul unui proces judiciar declanșat, în care judecătorul prezumă sau partea pretinde că legea sau o dispoziție a ei, ce urmează a fi aplicată în cauza în curs de examinare, nu corespunde rigorilor Constituției. În hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție [21], Curtea a reiterat că sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curțile de apel și judecătorii pe rolul cărora se află cauza. Verificarea constituționalității normelor contestate constituie competența exclusivă a Curții Constituționale. Judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale și nici nu pot să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate de către participanții la proces. Respectiv, la ridicarea excepției de neconstituționalitate de către părți, a legii care urmează a fi aplicată pentru soluționarea pricinii,

judecătorul urmează să ridice excepția de neconstituționalitate Curții Constituționale, or respingerea cererii de sesizare a Curții Constituționale poate forma ulterior obiectul unei cereri de revizuire în temeiul art. 449 lit. e¹) CPC.

În concluzie, considerăm că posibilitatea revizuirii unei hotărâri judecătorești pronunțate cu încălcarea Constituției constituie singura modalitate de contracarare a efectelor unei legi care contravine principiilor constituționale care garantează drepturile și libertățile fundamentale, or o hotărâre judecătorească, deși definitivă și irevocabilă, nu poate fi considerată legală atât timp cât se întemeiază pe un act normativ care contravine prevederilor Legii Supreme.

Art. 449 lit. g) CPC – Curtea Europeană a Drepturilor Omului sau Guvernul Republicii Moldova a inițiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova.

Conform art. 39 din Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, în cazul în care Curtea de la Strasbourg declară o cerere admisibilă, ea pune la dispoziția celor interesați (litigiul) în vederea ajungerii la rezolvarea prin bună înțelegere a cauzei, care să se inspire din respectarea drepturilor omului astfel precum le recunoaște Convenția și protocoalele sale.

Art. 11 din Legea nr. 151 cu privire la Agentul guvernamental din 30.07.2015 prevede că acordul de soluționare amiabilă se încheie între Guvernul Republicii Moldova, reprezentat de Agentul guvernamental și reclamant sau reprezentantul acestuia, și se perfectează în formă scrisă, în exemplare suficiente pentru a fi remise câte unul: Agentului guvernamental, fiecărui reclamant parte la acord și Curții Europene pentru Drepturile Omului. Convențiile de rezolvare amiabilă se încheie prin intermediul grefei, care „cenzurează” corectitudinea și caracterul echitabil al înțelegerii și ia notă de declarațiile concordate sau înțelegerea semnată de părți. În cazul în care Camera este înștiințată de grefier că părțile acceptă reglementarea amiabilă a litigiului și după ce va verifica dacă această reglementare se bazează pe respectarea drepturilor omului, astfel cum acestea sunt recunoscute de Convenție și de Protocoalele la aceasta, ea radiază cererea de pe rolul Curții.

Repararea prejudiciului cauzat printr-o hotărâre judecătorească, prin care s-a încălcat grav un drept prevăzut de Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, poate fi efectuat în primul rând prin modificarea acesteia și numai apoi prin acordarea unei compensații pecuniare. Aceasta – deoarece hotărârea judecătorească, în ordinea juridică internă, are putere de lucru judecat

din care rezultă efectele specifice și care pot produce consecințe nefaste și ilegale asupra subiectului în cauză [22].

Art. 449 lit. h) CPC – Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională.

Prin stipularea acestui temei, legiuitorul a confirmat necesitatea aplicării prevederilor Convenției Europene și a acordat instanțelor naționale posibilitatea de a remedia propriile hotărâri în cazul în care Curtea Europeană constată că s-au încălcat drepturile și libertățile persoanei. În privința acestui temei, legea are în vedere două ipoteze distincte, care urmează a fi analizate.

Prima ipoteză vizează situația când Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională. Condiția esențială este constatarea de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a unei încălcări a drepturilor sau libertăților fundamentale din cauza unei hotărâri judecătorești.

La rândul său, urmează a fi îndeplinite alte două condiții importante. Prima se referă la consecințele grave ale încălcării drepturilor sau libertăților fundamentale și care continuă să se producă. A doua condiție, deosebit de importantă, vizează imposibilitatea remedierii consecințelor produse în alt mod decât prin revizuirea hotărârii pronunțate. Este o condiție rațională care ține seama nu doar de caracterul extraordinar al revizuirii, ci și de faptul că o atare cale procedurală este inutilă ori de câte ori daunele sau consecințele negative produse au fost înlăturate într-un alt mod.

Astfel, acest temei de revizuire este necesar pentru a se crea posibilitatea reparării prejudiciilor cauzate cetățenilor prin încălcarea drepturilor și libertăților lor atunci când acest lucru se constată printr-o decizie a Curții Europene. Altminteri, autoritatea hotărârii judecătorești pronunțate de instanțele judecătorești ale Republicii Moldova constituie un obstacol major în calea reparării prejudiciului cauzat.

O problemă importantă care necesită a fi dezvăluită pentru înțelegerea esenței acestui temei o constituie efectul Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului asupra ordinii juridice interne.

Conform art. 46 din Convenție, hotărârile definitive ale Curții Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale sunt obligatorii

(de executare) pentru statul membru care figurează ca pârât în hotărâre. Hotărârile Curții sunt obligatorii pentru statul pârât din o dublă perspectivă. Pe de o parte, statul este obligat să achite petiționarului despăgubirile acordate conform art. 41 din Convenție, iar pe de altă parte obligă statul să ia măsuri pozitive pentru a exclude viitoarele violări similare ale Convenției.

În conformitate cu prevederile art. 4 alin. (2) din Constituție, în cazul în care există neconcordanțe între pactele și tratatele în vigoare la drepturile fundamentale ale omului la care R. Moldova este parte și legile ei interne, prioritate o au reglementările internaționale. Prevederea în cauză consacră primordialitatea instrumentelor internaționale în materia drepturilor omului în raport cu cadrul normativ intern, precum și capacitatea aplicării directe în dreptul intern a normelor internaționale în materia drepturilor omului. Astfel, jurisprudența CtEDO urmează a fi aplicată direct ca oricare altă lege a Republicii Moldova, cu deosebirea că Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin.

Revizuirea hotărârilor judecătorești irevocabile din acest temei se referă la posibilitatea părții de a obține, potrivit legii interne, o reparație, cel puțin parțială, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională. Prin urmare, ori de câte ori partea ar putea obține o reparare chiar parțială, potrivit legii interne, desființarea hotărârii atacate (revizuite) se impune.

A doua ipoteză a acestui temei vizează situația când Guvernul R. Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională.

Prin formularea unei declarații unilaterale, Guvernul recunoaște încălcarea Convenției și se angajează să ia o serie de măsuri individuale și generale pentru a repara prejudiciul material și moral cauzat victimei, precum și a preveni apariția unor cauze similare în viitor. Această modalitate de soluționare a litigiului este agreată de Curtea Europeană, care a radiat de pe rol o serie de cauze (Meriakri împotriva Moldovei, Gergely împotriva României), ca urmare a declarației unilaterale a guvernului pârât, invocând art. 37 alin. 1 lit. c) din Convenție, care prevede că instanța europeană poate radia o cerere de pe rol atunci când continuarea examinării cererii nu se mai justifică.

Prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a R. Moldova nr.4-2rh-1/2009 din 26.10.2009, a fost admisă cererea de revizuire în temeiul art. 449 lit. h) CPC. Revizuiantul a depus cererea de revizuire împotriva hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție din 27 noiembrie 2006, prin care a fost admisă cererea

de revizuire depusă de I.A. și S.A., casată hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție din 27 septembrie 1999, cu clasarea procedurii în recurs în anulare din 5 iulie 2000. Revizuientul a invocat temeiul prevăzut de art.449 lit.h) CPC, argumentând că Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în mod unanim, a constatat faptul încălcării art.6 §1 din Convenție și a art.1 din Protocolul nr.1 la Convenție. La examinarea cauzei, Plenul Curții Supreme de Justiție a stabilit că, într-adevăr, prin hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 3 martie 2009, în cauza depusă la cererea revizuientului a fost constatată violarea articolului 6 §1 din Convenție (dreptul la un proces echitabil) și a articolului 1 al Protocolului nr.1 la Convenție (protecția proprietății) în rezultatul casării de către Plenul Curții Supreme de Justiție a unei hotărâri judecătorești irevocabile din 27 noiembrie 2006. Având în vedere imperativul aplicării art.449 lit. h) CPC pentru remedierea drepturilor încălcate, art.46 din Convenție, în baza căruia R. Moldova a acceptat obligația de a se conforma hotărârilor definitive ale Curții Europene a Drepturilor Omului în orice caz în care este parte, Plenul Curții Supreme de Justiție a ajuns la concluzia de a admite cererea de revizuire, a casa hotărârea judecătorească prin care a fost admisă cererea de revizuire depusă de I.A. și S.A., dispunând întoarcerea executării hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție din 27 noiembrie 2006, prin restabilirea situației juridice existente până la executare, și a acordat revizuientului o satisfacție echitabilă cu titlu de prejudiciu moral în mărime de 35.000 lei [23].

Potrivit jurisprudenței CtEDO, securitatea raporturilor juridice reprezintă situația de certitudine juridică care se extinde în viitor și este în favoarea unei persoane bazată, de obicei, pe un act judecătoresc ori pe un alt eveniment sau act ca izvor de drept, indiferent de natura juridică a acestora. Securitatea raporturilor juridice privește o situație când o chestiune a fost soluționată și nu mai implică o nouă reexaminare. Încălcarea securității raporturilor juridice constituie invalidarea acelei certitudini care rezultă într-o soluție contrară beneficiului persoanei sau situația când soluția nu a fost reversată legal, dar a pierdut din efectele sale încât a afectat în esență beneficiul de care se bucură persoana.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în diverse hotărâri de condamnare a R. Moldova, a constatat violarea art.6 alin.(1) din Convenție, ca încălcare a principiului securității raporturilor juridice constatate prin hotărâri definitive executorii. Încălcarea securității raporturilor juridice vizează încălcarea principiului *res judicata* prin redeschiderea sau anularea hotărârilor definitive și irevocabile, în cazuri specifice precum ar fi admiterea apelurilor tardive și revizuirea hotărârilor la faza de executare.

Una dintre cele mai esențiale hotărâri ale Curții este

cauza Roșca v. Moldova [24], care a fost emisă în legătură cu procedura în recurs în anulare, în conformitate cu care Procuratura Generală putea cere revizuirea hotărârilor judecătorești irevocabile cu care nu era de acord. Curtea a constatat că această procedură, deși posibilă conform dreptului național, era incompatibilă cu Convenția, deoarece ea rezulta în „pierderea” unei hotărâri judecătorești irevocabile pronunțate în favoarea justițiabilului. Redeschiderea procedurilor din cauza apariției unor circumstanțe noi nu este, în sine, incompatibilă cu Convenția. Mai mult, articolul 4 Protocolul nr. 7, în mod special, permite statului să corecteze omisiunile justiției în procedura penală. Totuși, deciziile de a revizui hotărâri judecătorești irevocabile trebuie să fie în conformitate cu criteriile legale relevante.

Cu privire la redeschiderea procedurilor din cauza apariției unor circumstanțe noi, această chestiune a fost analizată în cauza Popov v. Moldova (nr.2) [25], unde s-a constatat o violare a articolului 6 § 1, ca urmare a folosirii necorespunzătoare a procedurilor de revizuire. Curtea a constatat în acea cauză că redeschiderea procedurilor nu este, în sine, incompatibilă cu Convenția. Totuși, deciziile de a revizui hotărâri judecătorești irevocabile trebuie să fie în conformitate cu criteriile legale relevante, iar folosirea necorespunzătoare a unei astfel de proceduri poate fi contrară Convenției, pe motiv că rezultatul său – „pierderea” unei hotărâri judecătorești – este același ca și în recursul în anulare.

În cauza Eugenia și Doina Duca v. R. Moldova [26], Curtea a constatat că dreptul reclamanților la un proces echitabil prin prisma principiului securității raportului juridic și dreptul lor la proprietate au fost încălcate ca urmare a casării abuzive a unei hotărâri judecătorești favorabile lor. În speța indicată, Curtea a menționat că instanța națională nu s-a pronunțat în nici un fel asupra obiecției importante prezentate de parte la proces. În astfel de circumstanțe, Curtea a considerat că nu se poate spune că documentele prezentate de apelant au fost posibil să fie apreciate ca fapte, circumstanțe sau documente noi. În lumina celor de mai sus, Curtea a considerat că procedura de revizuire în acest caz a fost un „apel camuflat” scopul căruia a fost, mai degrabă, să se obțină o nouă examinare a circumstanțelor cauzei, decât să declanșeze o procedură de revizuire autentică, prevăzută de articolele 449-451 ale CPC. Curtea a stabilit ca instanțele sunt obligate să țină cont de constatările de fapt din procedurile judiciare anterioare, repunerea în discuție a situației soluționate definitiv prin alte hotărâri constituind o încălcare a articolului 6 §1 din Convenție [27].

În concluzie, considerăm că revizuirea, alături de celelalte căi de atac, reprezintă, în esența sa, un mijloc procedural de asigurare a legalității și a temei-

ciei unei hotărâri judecătorești. În jurisprudența CtEDO, Curtea Europeană a reiterat de nenumărate ori că unul dintre aspectele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității juridice. Cu toate acestea, Curtea a reținut că principiul specificat nu se opune în totalitate existenței procedurilor extraordinare prin readucerea în fața instanțelor a aspectelor litigioase deja soluționate, însă necesitatea respectării principiului siguranței circuitului civil cere ca folosirea acestora în materie civilă să îmbrace un caracter excepțional în ceea ce privește termenul în care pot fi promovate, motivele de admisibilitate, precum și părțile care au dreptul la acțiune. Instituția revizuirii prevăzută în CPC reglementează mecanismele care acordă posibilitatea desființării hotărârilor judecătorești irevocabile în cazul în care urmează a fi corectate erorile judiciare și omisiunile justiției. Analizând temeiurile prevăzute în art. 449 CPC, stabilim că acestea sunt reglementate în mod obiectiv și exhaustiv, astfel încât să nu permită părților dreptul de a solicita revizuirea unei hotărâri irevocabile și obligatorii doar cu scopul de a obține o reexaminare și o nouă determinare a cauzei, fiind stabilit expres termenul de procedură și subiecții cu dreptul de a depune cererea de revizuire în instanța de judecată. La rândul său, instanța care se pronunță asupra revizuirii trebuie să-și exercite competența pentru a corecta erorile judiciare și a asigura respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, dar nu pentru a efectua o nouă examinare a cauzei. Or, încălcarea securității raportului juridic conduce și la violarea art. 6 §1 al Convenției.

Referințe bibliografice:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr.225 din 30.05.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.06.2013, nr. 130-134.
2. Convenția pentru Apărarea drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Roma, 04.11.1950. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului R. Moldova nr. 1298 din 24.07.1997. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Ediție oficială. Vol. 1, Chișinău: Moldpres, 1998.
3. Hotărârea CtEDO Ryabykh v. Russia, nr. 52854/99, § 52, CEDO 200-IX, 24/07/2003.
4. Hotărârea Curții Constituționale nr.16 din 25.06.2013 pentru controlul constituționalității Art.XI pct.16 din Legea nr.29 din 6 martie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.
5. Ioan Leș. *Tratat de drept procesual civil*, București 2014.
6. Manualul judecătorului pentru cauze civile. Ediția a II-a. Colectiv de autori / Coord. Ed. M. Poalelungi. – Chișinău, 2013, p. 390.
7. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
8. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr.122 din 14.03.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251.
9. Manualul judecătorului pentru cauze civile. Ediția a II-a. Colectiv de autori / Coord. Ed. M. Poalelungi. – Chișinău, 2013, p. 391.
10. Florea Măgureanu. *Drept procesual civil român*, București 1998, pag. 126.
11. Încheierea Judecătoriei Basarabeasca din 22 noiembrie 2012, pe cauza civilă nr. 10-2rh-854-12092012.
12. Încheierea Curții de Apel Bălți din 16 aprilie 2013, pe cauza civilă nr. 03-2rh-5027-21122012.
13. Hotărârea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 15 mai 2013, pe dosarul civil nr. 2 rh-136/13.
14. Manualul judecătorului pentru cauze civile. Ediția a II-a. Colectiv de autori / Coord. Ed. M. Poalelungi. – Chișinău, 2013, p. 391.
15. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, din 17 decembrie 2014, pe cauza civilă nr. 2rhc-113/14.
16. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 12 iunie 2014, pe cauza civilă nr. 02-2rh-8370-15052014.
17. Încheierea Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 2 decembrie 2013, pe cauza civilă nr. 02-3rh-9205-11072013.
18. Încheierea Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 22 ianuarie 2014, pe cauza civilă nr. 02-2rh-166-12012014.
19. Hotărârea nr.4 din 01.03.2016 privind excepția de neconstituționalitate a punctului 118 al Art. I din Legea nr.155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.05.2016, nr. 123-127.
20. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 2 din 15 aprilie 2013 cu privire la practica aplicării de către instanțele de judecată a legislației procedurale la examinarea pricinilor civile în ordine de revizuire.
21. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin.(1) lit.a) și g) din Constituția Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.03.2016, nr. 55-58.
22. Manualul judecătorului pentru cauze civile. Ediția a II-a. Colectiv de autori / Coord. Ed. M. Poalelungi. – Chișinău, 2013, p. 397.
23. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova pe cauza civilă nr.4-2rh-1/2009 din 26.10.2009.
24. Hotărârea CtEDO Roșca v. Moldova, nr.6267/02, § 52, CEDO 200-IX, 22.03.2005
25. Hotărârea CtEDO Popov (nr.2) v. Moldova, nr.19960/04, § 52, CEDO 200-IX, 06.12.2005.
26. Hotărârea CtEDO Eugenia și Doina Duca v. Moldova, nr.75/07, § 52, CEDO 200-IX, 08.08.2014.
27. Studiul de compatibilitate. Compatibilitatea cu prevederile Articolului 6 din Convenția Europeană a drepturilor omului și jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului.

